

John Steinbeck

Sladký štvrtek

SLADKÝ
ŠTVRTOK

John Steinbeck

SLADKÝ ŠTVRTOK

slovar

Translation © KAROL DLOUHÝ 1979, dedičia 2008

Copyright © John Steinbeck, 1954
Slovak Edition © Vydavateľstvo SLOVART
Translation © Karol Dlouhý, 1979

ISBN 978-80-8085-560-4

PROLÓG

Mack sa raz večer vystrel na posteli v nočľahárni Paláce a povedal: „Tá *ulička Na plechárni* mi vôbec nerezala. Ja by som na to bol šiel inak.“

O chvíľu sa prevalil na bok, podoprel si hlavu rukou a dodal: „Som asi iba kritik. No keby mi ten chlapík, čo tú knižočku napísal, dakedy prišiel do cesty, všetičo by som mu vytmavil.“

„Čo napríklad?“ spýtal sa Whitey čís. 1.

„Nuž,“ odvetil Mack, „trebárs toto. Povedzme, že sú tam kapitoly – prvá, druhá, tretia. To je vcelku správne, no hore by malo byť zopár slov, aby som sa dozvedel, o čo v tej kapitole pôjde. Možno sa mi k nej dakedy zachce vrátiť, a keď si prečítam piatu kapitolu, nič sa nedozviem. Keby tam bolo aspoň zopár slov, hneď by som vedel, že sa práve k tej kapitole chcem vrátiť.“

„Pokračuj,“ povzbudil ho Whitey čís. 1.

„No, páči sa mi, keď ľudia v knižke veľa hovoria, a nepáči sa mi, keď mi niekto vešia na nos, ako vyzerá chlapík, čo hovorí. Sám si chcem predstaviť, ako vyzerá, a to podľa toho, ako hovorí. A ešte niečo – baví ma domýšľať si, ako to vlastne ten chlapík myslí, čo vraví. Občas mi dobre padne aj kúšтик opisu,“ dodal. „Som rád, keď viem, akú farbu má to či ono, ako to vonia a hádam aj ako to vyzerá, ba možno aj to, aké pocity v človeku vyvoláva – no toho radšej menej.“

„Ty si teda naozaj kritik,“ povedal Whitey čís. 2. „Mack, ja som ťa vlastne až doteraz nedocenil. A to je všetko?“

„Nie,“ odvetil Mack. „Niekedy sa mi páči, keď sa do knižky dávajú kadejaké somariny. Nech si ich chlapík, čo ju píše, povymýšľa, koľko chce. Nech trebárs pospája zopár pekných slovíčok, alebo nech si voľačo zaspieva. To je pekné. Ale malo by to byť osve, aby som to nemusel čítať. Nepáči sa mi, keď niekto mieša somariny do príbehu. Keď má teda chlapík, čo to píše, chuť na somáriny, nech to jasne napíše. Ak sa mi zachce, môžem ich preskočiť, alebo sa k nim vrátiť, keď už budem vedieť, ako sa príbeh skončil.“

Eddie sa spýtal: „Mack, ak sem príde ten chlapík, čo napísal tú *Plecháreň*, naozaj mu všetko povieš?“

Whitey čís. 2 ho zahriakol: „Doparoma, Mack predsa povie hocikomu hocičo. Mack by vedel aj duchovi povedať, ako treba strašiť v baraku.“

„Na to teda môžeš vziať jed,“ prikývol Mack, „inak by veru ani stoly nehrkotali, ani reťaze nerinčali. V strašení už roky nebadať nijaký pokrok. Na to môžeš vziať jed, Whitey, že by som to vedel!“ Opäť sa vystrel a zahľadel sa na baldachýn nad posteľou.

„Už ich vidím,“ povedal Mack.

„Duchov?“ spýtal sa Eddie.“

„Ale figu,“ odvrkol Mack, „kapitoly...“

1. ČO SA MEDZIČASOM STALO

Keď prišla do Monterey a do uličky Na plechárni vojna, zapojil sa do nej viac či menej, tak či onak každý. A keď nepriateľstvá ustali, každý bol dajako doráňaný.

Konzervárne sa zapojili do vojny tak, že si vymohli neobmedzený výlov rýb a vychytali všetky ryby. Robilo sa to síce z vlasteneckých príčin, no ryby sa i tak nevrátili. Bolo to ako s ustricami v *Alenke v ríši divov*. „Zjedli všetky, do poslednej.“ Prejavil sa tu ten istý vznešený podnet, ktorý zaviniť, že v západnej časti vyrúbali lesy, a teraz vedie k tomu, že sa z kalifornskej pôdy odčerpáva voda rýchlejšie, než ju dážď stihne vracat'. Keď vznikne púšť, ľudia zosmutnejú: práve tak zosmutnela ulička Na plechárni, keď vychytali všetky sardinky, urobili z nich konzervy a zjedli. Sivasté konzervárne z vlnistého plechu zmĺkli a jedinou známkou života bol strážnik, ktorý sa tam prechádzal. Ulica, na ktorej kedysi rachotili nákladné autá, bola tichá a pustá.

Áno, vojna zasiahla každého. Doktora povolali do armády. Svoje Západné biologické laboratóriá zveril priateľovi, Starému Cengáčovi, a celú vojnu si odsľúžil ako čatár špecialista na oddelení pohlavných chorôb.

Doktor pristupoval k službe filozoficky. Voľné hodiny si krátil pomocou neobmedzenej zásoby alkoholu z erárnych skladov, s kdekým sa skamarátil a vyhýbal sa povýšeniu. Keď sa vojna skončila, vďačná vláda si

doktora predbežne podržala, aby vyriešil isté nejasnosti okolo inventára, na čo bol osobitne kvalifikovaný, lebo mal do značnej miery celý zmätok na svedomí. Prepustili ho dva roky po víťazstve so všetkými poctami.

Keď sa vrátil do Západných biologických laboratórií, musel vyraziť dvere napáchnuté vlhkosťou. Starý Cengáč roky nev kročil do nich. Všetko bolo zaprášené a splesnivené. V dreze stáli špinavé hrnce a panvice. Prístroje zhrdzaveli. Zvieracie klieťky boli prázdne.

Doktor si sadol do starého kresla a doľahla naňho ťažoba.

Preklíňal Starého Cengáča, vychutnával každé tiché, jedovaté slovo, potom automaticky vstal a šiel na pivo cez tichú ulicu do Li Čongovho obchodu s potravinami. Za pultom stál slušne oblečený muž, vyzeral ako Mexičan, a iba vtedy si doktor spomenul, že Li Čong odišiel.

„Pivo,“ povedal doktor. „Dve štvrtky.“

„Nech sa páči,“ odvetil obchodník.

„Mack je doma?“

„Isteže doma.“

„Povedzte mu, že ho chcem vidieť.“

„Čo mu mám povedať, kto ho chce vidieť?“

„Povedzte mu, že doktor sa vrátil.“

„Okej, doktor,“ povedal obchodník. „Vyhovuje vám pivo tejto značky?“

„Hocaké pivo mi vyhovuje,“ povedal doktor.

Doktor sedel s Mackom v laboratóriu dlho do noci. Keď sa pivo minulo, vymenili ho za fľašu whisky značky Staré tenisky a Mack si pri nej zapíňal medzeru stratených rokov.

Všetko sa zmenilo. Ľudia sa alebo pominuli, alebo zmenili, čo bolo takmer to isté, akoby sa boli pominuli. Smutne si pripomínali mená, dokonca aj mená živých. Gay zahynul, v Londýne ho zabila črepina protiletadlového granátu. Nevedel sa ovládnuť a počas bombar-

dovania vytrčal nos k oblohe. Jeho manželka zinkasovala poistku a ihneď sa znovu vydala, ale v nocľahárni Palace udržiavali Gayovu posteľ presne tak, ako ju zanechal – pokladali ju za Gayov malý svätostánok. Na tú posteľ si nikto nesmel ani sadnúť.

A Mack povedal doktorovi aj to, že Whitey čís. 1 šiel robiť do akejsi zbrojovky v Oaklande, ale na druhý deň si zlomil nohu a tri mesiace mu bolo sveta žiť. V beľostnej nemocničnej posteli sa naučil hrať na harmonike, čo mu dávalo doživotné uspokojenie.

A prikvitol aj ďalší Whitey, Whitey čís. 2, a Mack bol naňho hrdý, lebo Whitey čís. 2 narukoval k námornej pechote a odvelili ho ako zálohu na front. Ktosi tvrdil, no Whitey čís. 2 to nebol, že ho vyznamenali bronzovou hviezdou, lenže ak ju aj dostal, kdesi ju stratil, a teraz sa to nijako nedá dokázať. Whitey čís. 2 však nevedel námornej pechote odpustiť, že mu zhabala výhru – litrovú fľašu s ušami naloženými v koňaku. Chcel si tú fľašu postaviť na policu nad posteľou ako spomienku na služby vlasti.

Eddie i naďalej pracuje u Širokej Idy v kaviarni La Ida. Keď si vojenský lekár prezrel jeho chorobopis a zistil, čím všetkým trpí, usúdil, že je prakticky už dvanásť rokov mŕtvy. Ale Eddie predsa žil, a pretože všetci museli narukovať, Široká Ida ho povýšila takmer na stáleho výčapníka. Od veľkej radosti preliat veľký sud whisky do niekoľkých malých súdkov, každý naplnený súdok zazátkoval a zakopal. Teraz je teda Palace najlepšie zásobenou nocľahárnou v celom montereyskom okrese.

Keď sa dostali asi do polovice prvej fľaše Starých tenisiek, rozhovoril sa Mack o tom, ako Dóra Floodová zomrela v spánku a Medvedia zástava osirela. Dorine dievčatá boli zronené. Usporiadali si trojdňovú pijatiku, na dvere zavesili tabuľku „Zatvorené“, no spoza múrov bolo počuť, že Dore trojhlasne vzdávajú hold – spievali *Skalu vekov*, *V hĺbinách spíš* a *Nemocnicu svätého Jakuba*. Dievčatá skutočne trúchlili – žiaľili ako kojoty.

Medvediu zástavu prevzala Dorina najbližšia príbuzná, jej staršia sestra, ktorá prišla zo San Francisca, kde na Howardovej ulici niekoľko rokov viedla, a to so ziskom, polnočnú misiu. Za ten čas bola Dorinou tichou spoločníčkou a diktovala podniku svojské praktiky a politiku. Dora napríklad chcela podnik pomenovať Osamelá hviezda, lebo za mladi prežila vo Fort Worth nádherný víkend. Ale jej sestra trvala na tom, že sa lokál musí volať Medvedia zástava na počesť Kalifornie. Vyhlásila, že kto sa v tomto štáte predáva, ten si ho musí i uctiť. Nová živnosť sa jej nevidí priveľmi odlišná od predchádzajúcej, lebo obidve pokladá za službu verejnosti. Zostavovala horoskopy a Medvediu zástavu premieňala, aspoň po pracovnom čase, na akýsi dievčenský penzionát. Volala sa Flóra, no v misii jej raz akýsi spustnutý gentleman povedal, keď dojedol polievku: „Flóra, vyzeráte skôr ako fauna.“

„Počujte, to sa mi páči,“ povedala. „Smiem si to meno nechať?“ A nechala si ho. Odvtedy sa volá Fauna.

Všetky príbehy boli naozaj smutné, no Mack ten najsmutnejší ustavične odsúval. Obchádzal ho. Aj preto porozprával doktorovi, čo sa stalo s maliarom Henrim.

Mack si myslel, že má Henriho do istej miery na svedomí. Henri si postavil čln, skvelý malý čln s peknou kajutou. Postavil si ho však v lese, lebo sa bál mora. Čln stál na betónových podstavcoch a Henri bol v ňom šťastný. Mack s chlapcami nemali raz čo robiť, nuž si z neho vystrelili. Mali dlhú chvíľu. Zašli k moru, nazbierali na útesoch vrece lastúr a nalepili ich Henrimu rýchloschnúcim lepidlom na dno člna. Henriho to poriadne vykoľajilo, najmä preto, lebo to nikomu nemohol povedať. Doktor by mu to bol vyhovoricil, lenže ten akurát vojenčil. Henri oškriabal dno a zafarbil ho, no len čo farba zaschla, chlapci žart zopakovali a pridali ešte aj zopár chalúh. Strašne sa zahanbili, keď zistili, čo sa stalo. Za dvadsaťštyri hodín Henri predal čln a ušiel. Prena-

sledovala ho neodbytná a údesná predstava, že keď spí, člán sa spúšťa na more.

A Mack porozprával doktorovi aj to, že Hazel narukoval, hoci tomu nik nechcel uveriť. Odkrútil si práve toľko, že sa naňho vzťahoval zákon o vojnových vyslúžilcoch, nuž prihlásil sa na štúdium astrofyziky na Kalifornskej univerzite, a to tak, že na dotazníku jednoducho začiarol akýsi štvorček. Lenže o tri mesiace sa pomery trochu urovnali a vedenie fakulty ho objavilo. Chceli si ho nechať na katedre psychológie, ale predpisujú to nedovoľovali.

Hazel často rozmýšľal, čo vlastne chcel študovať. Chcel sa na to spýtať doktora, no kým sa doktor vrátil, vyfučalo mu to z hlavy.

Doktor rozdelil zvyšok, čo ešte zostal v prvej fľaši Starých tenisiek, a povedal: „Všeličo si mi porozprával, ale čo ty Mack?“

Mack nato: „Zostal som jednoducho tu a o všetko som sa staral.“

Pravdaže, Mack sa naozaj staral o všetko a s každým, kto mu prišiel do cesty, sa zhováral o vojne. Pokladal ju za svoju a hovoril o nej ako o Veľkej vojne. Tak to bolo spočiatku. Po vojne ho zaujali pokusy s atómovou bombou, videl v nich čosi ako štátny sviatok. Keď vláda vypísala obrovské odmeny za objavy nových ložísk uránu, vyvolala v Mackovi reťazovú reakciu a ihneď si kúpil zánovný Geigerov počítač.

Počítač sa rozbučal na autobusovej stanici v Monterey a Mack šiel s ním – najprv do San Francisca, potom do Marysvillu, do Sacramenta a do Portlandu. Mackov vedecký záujem bol taký silný, že si vôbec nevšimol dievča, ktoré cestovalo tým istým autobusom. Totiž, nejako veľmi si ju nevšimol. Ale slovo dalo slovo, čo sa Mackovi neprihodilo po prvý raz. Dievča cestovalo okľukou do Jacksonvillu na Floride. Mack by sa bol s ňou rozlúčil už v Tacome, lenže Geigerov počítač ho

hnal na východ. Zašiel s dievčaťom do Saliny v State Kansas. Až jedného horúceho, sparného dňa sa dievča v autobuse zahnať na muchu, rozbilo si hodinky a Mack iba vtedy zistil, že putoval za fosforeskujúcim číselníkom. Mack bol už pristarý na to, aby sa uspokojil iba s ľúbostnou pletkou. Vrátil sa do Monterey na nákladnom vozni, pod plachtou, ktorá zakrývala tank strednej veľkosti, putujúci do Fort Ordu. Bol strašne rád, že je zasa doma. Od strážneho na nákladnom vozni vyhral zopár dolárov. Vydrhol nocľaháreň Palace, pred domom vysadil riadok povojí a spolu s Eddiem pripravili všetko pre vracajúcich sa hrdinov. Keď sa hrdinovia konečne doteperili, náramne to oslávili.

Doktora a Macka oviala zlatistá melanchólia, pripomínajúca jesenné lístie, melanchólia zložená z rovnakých dielov Starých tenisiek a starých čias, stratečných a zmenených priateľov. A obaja vedeli, že pred jednou témou uhýbajú, že si rozprávajú nedôležité príbehy, pretože bočia od závažného. Ale keď konečne dopili, téma sa im postavila pred oči.

Doktor ju dosť udatne nahryzol. „Čo si myslíš o tom novom majiteľovi obchodu?“

„Ale dá sa to vydržať,“ odvetil Mack. „Vcelku zaujímavý. Človeku len ťažko padne, že Li Čonga nikdy nenahradí. Lepšieho priateľa, ako bol Li Čong, sme nikdy nemali,“ skormútené poznamenal Mack.

„Áno, bol múdry a dobrý,“ prikývol doktor.

„A ľstivý,“ dodal Mack.

„A prešibaný,“ pripomenul doktor.

„Toľkým ľuďom pomohol,“ pokračoval Mack.

„A iba málokoho ošmekol,“ dodal doktor.

Chvíľu si takto podávali Li Čonga a zo spomienok navršili toľko cností, bystrosti a krásy, že by sa bol sám začudoval. Kým jeden rozprával o tomto podnikavom Číňanovi niečo ušľachtilé, druhý netrpezlivo čakal, aby ho mohol tromfnúť. Z ich spomienok sa vynorila tak-

mer nadľudská bytosť, drak dobrotivosti a anjel ľstivosti. Tak sa tvoria bohovia.

Ale fľaša bola už prázdna, jej prázdnota Macka dráždila a táto podráždenosť sa prelínala so spomienkami na Li Čonga.

„Ten pankhart bol strašný potmehúd,“ povedal Mack. „Mal nám predsa povedať, že mieni obchod predať a odísť. Nezachoval sa kamarátsky, všetko urobil na vlastnú päsť, bez kamarátov.“

„Možno práve toho sa bál,“ podotkol doktor. „Li mi napísal, čo zamýšľa. Nemohol som mu poradiť – bol som príďaleko – bol si teda istý.“

„Človek jakživ nevypátra, čo takému Číňanovi chodí po rozume,“ poznamenal Mack, „Doktor, kto by si bol pomyslel, že vlastne celý čas – kul pikle?“

Och, bolo to naozaj otriasajúce. Li Čong mal ten krám od nepamäti, a preto nikomu nezišlo na um, že ho niekedy predá. Tak sa včlenil do stravovania a zaodievania uličky Na plecháři, že ho pokladali za čosi večné. Kto by bol tušil, aké záhadné zákruty skrýva v svojej paradoxnej orientálnej mysli, ktorá bola zrejme obdobne paradoxná ako myseľ západniara?

Námorného kapitána si ľudia zvyčajne predstavujú tak, že sedí v kajute a hŕta o tom, ako si otvorí obchodík s rozličným tovarom, ktorý nebudú ohrozovať víchry ani deravé dná. Kým Li Čong rátal na počítadle, podával pollitrové fľaše Starých tenisiek a obrovským nožiskom jemnučko krájal slaninu, sníval. Sníval ustavične – sníval o mori. Nikomu sa so svojimi plánmi nezdôveril, nikoho nepožiadal o radu. A kde kto by mu bol poradil.

Li Čong jedného dňa všetko predal a kúpil si škuner. Chcel odísť obchodovať do Tichomoria. Sníval o palmách a Polynézanoch. Do podpalubia naložil všetko, čo mal na sklade – všakovaké konzervy, gumené čižmy, čiapky, ihly, náradie, prskavky, kalendáre, ba i zasklené skrinky,

v ktorých držal pozlátené gombičky na goliere a zapalovače. Všetko si vzal so sebou. A keď ho naposledy videli, mával modrou námorníckou čiapkou z kapitánskeho mostíka svojej vysnívanej lode, obišiel bóju pri výbežku Point Pinosa a odplával k zapadajúcemu slnku. A ak niekde nestroskotal, už je asi tam – pravdepodobne leží vzadu na palube v sieti pod plátennou strieškou a skromne odeté krásne Polynézanky sa mu prehrabávajú v zásobách konzervovaných paradajok a v pásikavých čiapkach.

„Čo myslíš, prečo to urobil?“ spýtal sa Mack.

„Ktovie?“ povedal doktor. „Ktovie, čo sa skrýva v hĺbinách ľudskej mysle? Ktovie, po čom ľudia túžia?“

„Tam nebude šťastný,“ vyhlásil Mack. „Medzi tými cudzincami sa mu bude cnieť. Počuj, doktor, už to mám. Na vine sú tie prekliate filmy. Pamätáš sa, že mal každý štvrtok večer zatvorené, pretože v kine menili program. Ani jediný film nevymeskal. Tak veru, všetko zaviniť tie filmy. Doktor, my dvaja predsa vieme, ako tie filmy klamú. Nebude tam šťastný. Priam ochorie z toho, že sa bude chcieť vrátiť.“

Doktor preletel pohľadom spustnuté laboratórium. „Chcel by som tam byť s ním,“ povedal.

„A kto by nechcel?“ nato Mack. „Ale tie tichomorské ostrovanky ho umoria. Už nie je nijaký mladík.“

„Viem,“ povedal doktor. „My dvaja by sme tam mali byť, Mack, a vypomáhať mu, aby sa nezodral. Čo povieš, Mack, mám zaskočiť cez ulicu po ďalšiu fľašu, alebo zaľahnúť?“

„Prečo si nehodiš mincu?“

„Hod' ty,“ odvetil doktor. „Veď sa mi vôbec nechce spať. Keď ju hodiš ty, vopred viem, čo vyjde.“

Mack hodil mincu a doktorova predpoveď sa splnila. Mack povedal: „Nechod' nikam, doktor, ja zabehnem. Ty si tu pekne poseď – hneď sa vrátim.“ A vrátil sa.

2. STRASTIPLNÝ ŽIVOT JOSÉ MARÍU

Mack sa vrátil s pollitrovkou Starých tenisiek a nalial doktorovi aj sebe.

Doktor nadhodil: „Čo je to za chlap ten nový majiteľ – Mexičan, však?“

„Príjemný chlapík,“ odvetil Mack. „Frajersky sa oblieka. Volá sa José María Rivas. Je bystrý ako opica, doktor, ale akýsi nešťastný – nešťastný a smiešny. Vieš, ako to chodí, keď sa pasák zalúbi. Nech by čo ako trpel – stále je smiešny. A taký je José María.“

„Porozprávaj mi o ňom niečo,“ povedal doktor.

„Preštudoval som si ho,“ nato Mack. „Voľačo mi povedal a ostatné som si domyslel. Je to chytrák. Vieš, doktor, sú aj takí, čo si vlastným chytráctvom podrežú krk. Nestretol si ešte človeka, čo tak usilovne chyt-račí, že mu na nič iné nezvýši čas? Nuž taký je José María.“

„Hovor,“ prikývol doktor.

„Myslím, že nenájdeš dvoch ľudí, čo by sa od seba tak líšili ako ty a on,“ vravel Mack. „Si milý človek, doktor, milý a vzdelaný, no iba blázon by ťa pokladal za chytráka. Teba všetci chránia, lebo si otvorený ako kniha. José Mariú každý kopne do členka, lebo večne podskakuje a žiali. A vlastne, je tiež celkom milý.“

„Skade prišiel?“ spýtal sa doktor.

„Všetko ti poviem,“ odvetil Mack.

Mack mal pravdu. Na svete akiste neexistovali dvaja ľudia, čo by sa od seba tak líšili ako doktor a José María, ale bola to nesmierne zvláštna odlišnosť. Rozdiely vyvážené ako figúrky na veterníku v ľahkom vánku. Doktor bol celou svojou povahou a každým nervom človekom práva a zákonnosti. Keby bolo po jeho vôli, bol by poslúchol každý predpis, bol by sa dokonca zastavoval aj pred výstražnými značkami. Skutočnosť však bola taká, že ho priatelia vždy vlákali do podvodov, dostával sa do nich teda ich vinou, nie svojou – vinou Širokej Idy, ktorú omínali predpisy o predaji liehových nápojov ako tesná šnurovačka, aj vinou Medvedej zástavy, živnosť ktorej síce trpeli a uznávali, no bezpochyby sa o nej opovrzhľivo zmieňovali vo všetkých zákonníkoch.

Mack a chlapci žili tak dlho v tieni predpisov o túlactve, že v nich už videli záštitu aj prikrývku. Obyvatelia uličky Na plecháři sa nielen zmieriili s tým, že boli tak či onak zapletení do krádeží, podvodov, vlámaní, protizákonného združovania a sprisahaní, ale do určitej miery boli na to hrdí. Ale v porovnaní s José Maríom boli chlapci hotové baránky, bezúhonné a cnostné detičky. Každý jeho počin napokon prirodzene vyústil do protizákonnosti. Začalo sa to už v najútlejšom detstve. V Los Angeles, kde sa narodil, stal sa už ako decko náčelníkom bandy uličníkov. Obvinenie, že hrával s falošnými mincami, sa síce nedá podložiť dôkazmi, no jednakoznie prijateľne. Takmer od narodenia zavrhoval teóriu o súkromnom vlastníctve hnutelného majetku. Už ako osemročný hral biliard tak úspešne, že ho údajne ani námorní dôstojníci nestrpeli medzi sebou. Keď v mexickej štvrti Los Angeles začali gangy medzi sebou bojovať, on sa vyšvihol. Zriadil si putovný stánok, vynikajúco zásobený pružinovými nožmi, revolvermi s odpílenou hlavňou, mosadznými boxerami, a pre ozajstných chudákov mal lacné, no veľmi účinné pančuchy napchaté pieskom.

Ako dvanásťročný bol už zrelý na polepšovňu, odkiaľ ho o dva roky prepustili s poctami. Osvojil si takmer všetky zločinecké techniky, aké len existujú. Ako štrnásťročný pekný chlapec so záдумčivými, nevinnými očami vedel otvoriť či už hmatom alebo pomocou stetoskopu číselné zámky na každom sejfe. Vedel vyliezť na poschodie, akoby mal na nohách prísavky. No len čo tieto kumšty ovládol, ihneď od nich upustil, lebo usúdil, že sú spojené s priveľkým rizikom. Odjakživa bol dôvtipný. José María si hľadal takú živnosť, kde by korisníkovou obeťou bol jeho spoločník. Jeho ideálu sa skôr približovalo vydieranie nastrčenými dámičkami, obetovanie samopašníkov a lotéria. Ale ani to mu celkom nevyhovovalo. Polícia ho nemala v evidencii, a pri tom chcel aj zostať. Čosi mu našuškávalo, že predsa len existuje profesia dosť protizákonná, aby ho mravne uspokojila, no pritom natoľko bezpečná, že nebude urážať jeho inštinktívnu znalosť zákona priemeru. Dalo by sa povedať, že je na svoju kariéru dobre pripravený, no keď ho nečakane zachvátila puberta, jeho činnosť sa niekoľko rokov uberala iným smerom.

Najprv vegetoval v oblasti krádeží a podvodov. Až keď dozrel, spadli mu šupiny z očí a zrak sa mu vyčistil. Ale práve vtedy, keď sa opäť chystal vykročiť, zdrapila ho armáda a držala tak dlho, ako sa len s čistým svedomím dalo. Kto vraví, že ho nakoniec prepustili potupeného, majstrovsky vraj zmierňuje skutočnosť.

José María sa vlastne nikdy poriadne nerozbehol. Vrátil sa síce na svoju cestu, ale dal sa nesprávnym smerom, lebo sa dostal do vleku istého mladého a chápatého kňaza, ten ho pritiahol na teplé ňadrá matky cirkvi, v ktorej sa napokon aj narodil. José María Rivas uznával spoveď i rozhrešenie a vycítil, azda podobne ako François Villon, že sa azda pod ochranou duchovenstva naskytne jeho nadaniu dajaký ventil. Páter Murphy mu vštepil teóriu statočnej práce, a keď sa José María po-

zbieral z otrasného účinku tejto zásady, rozhodol sa, že ju vyskúša. Bol ešte tvárny a podarilo sa mu to, čo sa Villonovi nepodarilo – nechať totiž cirkevný majetok na pokoji. Páter Murphy mal vplyv v mestskej rade, s jeho pomocou vstúpil do mestských služieb, získal dôstojné postavenie a každý mesiac preberal poukaz na výplatu bez obáv pred odtlačkami prstov.

Losangeleská Plaza je utešené námestie, zdobia ho parčíky, palmy v obrovských sudoch a more kvetov. Plaza je orientačným bodom, strediskom turistov a pýchou mesta, lebo uchováva mexický ráz, ktorý v Mexiku nepoznajú. José María teda dostal za úlohu polievať a pestovať zeleň na Plaze – bola to nielen ľahká a príjemná práca, ale umožňovala mu aj priamy styk s tými turistami, ktorí by azda prejavili záujem o balíčky aktov. José María síce pochopil, že z tohto nikdy nezbohatne, no jednako mu poskytovalo isté potešenie, pretože bolo čiastočne legálne. Nachádzal v ňom také isté uspokojenie, aké ľudia poväčšine nachádzajú v hriechu.

Približne v tom istom čase sa losangeleský policajný komisariát trápil s touto záhadou: do obehu sa dostávala marihuana, a to v pomerne veľkom množstve a veľmi lacno. Oddelenie omamných jedov urobilo veľa razií, ale zdroj neobjavilo. Prekutali všetky pozemky medzi San Pedrom a Eagle Rockom. Potom si prekreslili celé okolie mesta na pauzovací papier a začali pátrať po končistých lístkoch marihuany v rozširujúcich sa kruhoch: na sever za Santa Barbarou, na východ až po rieku Colorado, na juh až po štátnu hranicu. Hranicu hermeticky uzavreli, a je všeobecne známe, že v Tichom oceáne marihuanové cigarety nerastú. Šesť mesiacov intenzívne pátrali, zapojili nielen všetky miestne policajné orgány, ale aj kalifornskú štátnu políciu, no ustavične trčali na mŕtvom bode. Prisun neochaboval a na oddelení omamných jedov boli presvedčení, že ani priekupníci nepoznajú zdroj.

Bohvie ako dlho by bola táto situácia pokračovala, nebyť trinásťročnej Mildred Bugleovej, vedúcej základného botanického krúžku na losangeleskej strednej škole. Keď raz v sobotné odpoľudnie šla cez Plazu, odtrhla si z rastlinky pod palmou v sude zopár zaujímavých lístkov a presne zistila, že to je *Cannabis Americana*.

José María Rivas by bol mal náramné vytriasačky, lenže losangeleský policajný odbor mal ešte väčšie ťažkosti. Nemohli ho volať na zodpovednosť. Ako by to vyzeralo, keby sa noviny dozvedeli, že dodávky pochádzali z Plazy, že produkt sadil a pestoval mestský zamestnanec, polieval ho mestskou vodou a hnojil mestským hnojivom?

José Mariu tak energicky vyhodili, až mu očerveneli uši. Polícia mu dokonca kúpila lístok na autobus až do San Luis Obispa.

Doktor sa uškrnul. „Počuj, Mack,“ nadhodil, „ty tu vlastne vystupuješ ako obhajca počestnosti.“

„Za počestnosť sa vždy postavím,“ odvetil Mack.

„A ako začal kšeftovať s pašovanými Mexičanmi?“ spýtal sa doktor.

„Nuž, keď sondoval možnosti, ako sa uplatniť,“ vysvetľoval Mack, „usúdil, že sa pašovaní Mexičania dajú celkom spoľahlivo šklbať. Zrátal si všetky možnosti a percentá. Keď si to dôkladne uvážiš, zistíš, že nemohol pohorieť.“ Vystrel prsty, aby si na nich porátal fakty, no ešte si rýchlo uhol, lebo musel preklenúť chvíľu, keď ich nebude mať voľné.

Mack si priložil malíček ľavej ruky na pravý ukazovák. „Po prvé,“ začal, „José María vie po mexicky, lebo predtým, než jeho tatko a mamka prišli do Los Angeles, boli Mexičanmi.“ Dotkol sa prostredníka: „Po druhé, Mexičania prichádzajú sami od seba. Nikto ich nenúti. Prichádzajú ustavične. Po tretie, nevedia po anglicky a nerozpoznávajú policajta od pouličnej lampy. Jednoducho potrebujú niekoho takého, ako je José María,

čo by sa o nich postaral, zaobstaral im prácu a preberal mzdu. Ak sa podaktorý začne rozdrapovať, José María jednoducho zavolá federálnu políciu, tá chlapíka odsunie, a José María nemá nijaké opletačky. Presne to odjakživa hľadal – podfuk so zaručenou províziou. Vyrátal si, že ak si zorganizuje tri či štyri ovocinárske a zeleninárske skupiny, môže sa utiahnuť a hovieť si, po čom ostatne vždy túžil. A preto kúpil Li Čongov obchod. Vymyslel si, že obchod premení na akýsi pracovný úrad, že tam budú jeho ľudia odpočívať a zároveň všetko možné nakupovať. Nerobí vlastne nič protizákonné.“

Doktor poznamenal: „Ale podľa toho, ako to rozprávaš, predsa mu to nevyšlo. Čo sa do toho zaplietlo?“ „Hudba,“ odvetil Mack.

Isteže, José María naozaj vedel o všetkých možnostiach, priemerných výnosoch a percentách. Jeho systémy nemohli zlyhať, a predsa zlyhali. Je pravdepodobné, že kocky človek neprehovori a že zákon platí iba dovtedy, pokým nezasiahnu čary, a potom začne človek ustavične vyhrávať.

V Amerike žili doslova milióny Mexičanov, čo prišli načierno – boli to tichí, pracovití, nevzdelaní ľudia, ktorí sa ochotne hrbili nad spurnou pôdou. Všetko bolo zorganizované, nemohlo zlyhať. Čo sa teda porobilo, že sa medzi chlapmi, ktorých José María obhospodaroval, vyskytol tenorista a gitarista? Priam pred jeho zdesenými očami sa začal rodiť orchester – dve gitary, basová gitara, bicie, hrkálky, tenorista a dvaja barytonisti. Bol by dal celú bandu odsunúť, keby sa k nej nebol pridali jeho synovec Cacahuete so svojou temperamentnou trúbkou.

Rivasovi Mexičania vymenili lány mrkvy a karfiolu za tanečné parkety kalifornských mestečiek. Nazvali sa *Espaldas Mojadas*, hrali *Ven a Mí*, *Mi Chica Dolorosa*, *Mujer de San Luis* a *El Nubito Blanco que Lloro*.